

NEMZETGAZDASÁGI SZEMLE.

VI. ÉVFOLYAM.

1882.

O K T Ó B E R.

VII. FÜZET.

ORSZÁGOS KÖZSZÜKSÉGLETI PÉNZTÁR.

HARMADIK, BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY.

A finanzeziális választmány javaslatai. *)

A finanzeziális választmány nemcsak az adóügyekben, hanem közgazdasági dolgokban is dolgozott ki törvényjavaslatokat. Az előzményekhez képest azonban csakis az adózási javaslatokat fogom ismertetni; a közgazdasági javaslatok csak annyiban lesznek érintve, a mennyiben felemlitem azon mintegy budgetszerű összeállítást, mely a jövedelmek mi célokra fordítását kitünteti. A finanzeziális választmány javaslatba hozta a közmunka szabályozását. A közmunka összefügg a pénzügygyel. E javaslat ismertetése azért marad el, mert a közmunka az 1843/4: IX. t. cikkel ugyis szabályozást nyert, és ennél fogva ismertebb. Megemlítem, hogy a finanzeziális választmány azon közgazdasági tárgyakon kívül, melyek a budgetszerű összeállításban említvék, vasuti dolgokkal is foglalkozott; nevezetesen tárgyalta a Pesttől a Duna balpartján Pozsonyig és Austria széléig, nemkülönben Pesttől Debreczenig vezető vonalat, továbbá a fumei vonalat.

Az országos közszükségletek fedezésére országos pénztár állítatik fel. Az országos pénztár jövedelmeit képezi országos ajánlat és más indirect- vagy mellékjövedelem.

Az országos ajánlat vagy egyenes jövedelem megállapítatik 3 millióban. Ebből az eddigi adózók fizetnek 250,000 frtot. Az ajánlat e része az egyes törvényhatóságok közt a porták száma szerint osztatik fel, és a törvényhatóságok által a régi alapokon lesznek kivetendők.

*) 1843/4. orsz. irományok III. köt. 266. és köv. l. — 250. számú iromány.

A nemesi osztály az ajánlat hátralékát, vagyis 2.750,000 frtot tartozik fizetni. Ezen adó az egyes törvényhatóságok közt a követ-

M e g y é k é s z a -

1	2	3	4	5	6	
Sorszám	M e g y e	Terület a kebelbeli kir városokéval együtt		A városok területe	Melyet a 3-ik rovatban kitétt területből levonván, marad a megyék területe	Onnét az országos öszszeírás adatai szerint levonván a megyei adó alatti telkeket
		☐ mérföld	egy ☐ mérföld 13,333 holdjával számítva			
		☐ 1200 ☒ öleekben				
1	Abauj	52	693,316	—	693,316	117,807
2	Arad	108	1.439,964	23,148	1.141.816	275,586
3	Árva	37	493,321	—	493,321	241,299
4	Bács	170	2.266,610	319,234	1.947,376	1.084,222
5	Baranya	91	1.213,303	15,916	1.197,387	641,394
6	Bars	49	653,317	22,375	630,942	110,183
7	Békés	65	866,645	—	866,645	255,253
8	Bereg	67	893,311	—	893,311	111,602
9	Bihar	200	2.666.600	—	2.666,600	435,856
10	Borsod	65	866,645	—	866,645	153,764
11	Csanád	29	386,657	—	386,657	131,470
12	Csongrád	62	826,686	187,682	638,964	162,842
13	Esztergom	19	253,327	—	253,327	79,580
14	Fehér	75	999,975	27,383	972,592	143,939
15	Gömör	76	1.013,308	—	1.013,308	136,861
16	Győr	28	373,324	7,727	365,597	86,491
17	Heves	120	1.599,960	—	1.599,960	234,787
18	Hont	46	613,318	16,786	596,532	132,981
19	Komárom	53	706,649	4,107	702,542	160,237
20	Kőrös	30	399,990	14,974	385,016	138,940
21	Krassó	108	1.439,964	—	1.493,964	296,058
22	Liptó	42	559,986	—	559,986	62,665
23	Mármaros	178	2.373.274	—	2.373,274	86,800
24	Mosony	35	466,655	—	466,655	176,665
25	Nógrád	77	1.026,641	—	1.026,641	191,194
26	Nyitra	121	1.613,293	—	1.613,293	262,104
27	Pest	191	2.546,603	36,199	2.510,404	478,893
28	Posega	45	599,985	5,712	594,273	147,614
29	Pozsony	82	1.093,306	20,433	1.072,873	258,010
30	Sáros	65	866,645	19,682	846,963	187,178

kező táblázatok szerint lesz felosztva. Az egyéni kivetés a törvényhatóságokra bízatik, mely azonban törvényes szabályozást nyerendő.

b a d k e r ü l e t e k.

7	8	9	10	11		12
Marad tiszta megyei májorsági birtok	Ahoz járul még a jobbagyok utáni jövedelem fejében az adó alatti birtoknak harmad-része	E szerint megyei májorsági birtokban felvétetik	Megyék osztályozása	Mely szerint a kitett májorsági birtok után aránylag fizetendő pénzbeli illetőség tészen		Észrevételek. A 3., 5., 7. és 9-ik rovatban kitett megyebeli területben, és a 11-ik rovatban feljegyzett pénzbeli illetőségben benfoglalatik azon városok területe és fizetendő mennyisége, melyek nevei az illető megye sorában előjönnek jelesenül.
1200 □ öleken				frt	kr.	
575,509	39,269	614,778	5	34,547	40	Kassa
1.141,230	91,862	1.233,092	5	69,294	3	
252,022	80,433	332,455	9	6,227	28	
863,154	361,407	1.224,561	1	114,691	4	
555,993	213,798	769,791	4	50,468	27	
520,759	36,728	557,487	5	31,328	11	Ujbánya
611,392	85,084	696,476	3	52,184	57	
781,709	37,201	818,910	8	23,009	28	
2.230,744	145,285	2.376,029	5	133,521	48	Debreczen
712,881	51,255	764,136	4	50,079	43	
255,187	43,823	299,010	3	22,403	58	
476,122	54,281	530,403	4	34,773	53	
173,747	26,527	200,274	3	15,005	58	Esztergom
826,653	47,980	876,633	1	82,104	30	
876,447	45,620	922,067	6	43,179	54	
279,106	28,830	307,936	3	23,072	46	
1.365,173	78,262	1.443,435	5	81,114	21	
463,551	44,327	507,878	6	23,783	39	Bakabánya
542,305	53,412	595,717	4	39,055	57	
246,076	46,313	292,389	7	10,953	56	Kőrös
1.143,906	96,686	1.242,592	8	34,913	57	
497,321	20,888	518,209	8	14,560	28	
2.286,474	28,933	2.315,407	9	43,371	42	
289,990	58,888	348,878	1	32,675	32	
835,447	63,731	899,178	5	50,529	38	
1.351,189	87,368	1.438,557	3	107,786	58	Szakolcza
2.031,511	159,631	2.191,142	3	164,176	—	
446,659	49,205	495,864	7	18,576	50	
814,863	86,003	900,866	2	75,936	44	N.-Szombat és Pozsony
659,785	62,393	722,178	7	27,055	22	

1	2	3		4	5	6
Sorszám	M e g y e	Terület a kebelbeli kir. városokéval együtt		A városok területe	Melyet a 3-ik rovatban kitett területből levonván, marad a megyék területe	Onnét az országos összeírás adatai szerint levonván a megyei adó alatti telkeket
		□ mértföld	egy □ mértföld 13,333 holdjával számítva			
		□ . 1 2 0 0 □ ö l e k b e n				
31	Somogy	114	1.519,962	—	1.519,962	256,946
32	Soprony	57	759,981	33,094	726,887	180,520
33	Szabolcs	115	1.533,295	—	1.533,295	90,921
34	Szatmár	106	1.413,298	74,890	1.338,408	130,365
35	Szepes	66	879,978	85,501	794,447	172,603
36	Szerém	43	573,319	—	573,319	268,886
37	Temes	116	1.546,628	—	1.546,628	640,476
38	Turóc	21	279,993	—	279,993	46,592
39	Toina	65	866,645	—	866,645	248,560
40	Torna	10	133,330	—	133,330	23,252
41	Torontál	132	1.759,956	—	1.759,956	539,067
42	Trencsén	87	1.159,971	2,597	1.157,374	256,084
43	Ugocsa	22	293,326	—	293,326	17,628
44	Ung	59	786,647	—	786,647	73,279
45	Varasd	34	453,322	13,922	439,400	98,362
46	Vas	96	1.279,968	9,113	1.270,855	239,305
47	Verőce	83	1.106,639	—	1.106,639	331,700
48	Veszprém	74	986,642	—	986,642	158,388
49	Zágráb	108	1.439,964	1,396	1.438,568	204,207
50	Zala	100	1.333,300	—	1.333,300	229,217
51	Zemplén	108	1.439,964	—	1.439,964	235,927
52	Zólyom	50	666,650	67,866	598,784	66,190
53	Jász-Kun kerület	84	1.119,972	—	1.119,972	559,986
54	Hajdu kerület	17	226,661	—	226,661	113,331
55	Magyar tengerpart	6	79,998	—	79,998	1,040
56	Zaránd	25	333,325	—	333,325	55,801
57	Kraszna	19	253,327	—	253,327	55,801
58	Közép-Szolnok	39	519,987	—	519,987	129,218
59	Kövár vidéke	17	226,661	—	226,661	35,256
	Összesen	4,259	56.785,247	1.009.737	55.775,510	12.441,183

7	8	9	10	11		12
Marad tiszta megyei majorági birtok	Ahoz járul még a jobbágyok utáni jövedelem fejében az adó alatti birtoknak harmad-része	E szerint megyei majorági birtokban felvétetik	Megyék osztályozása	Mely szerint a kitett majorági birtok után aránylag fizetendő pénzbeli illetőség teszen		Észrevételek. A 3., 5., 7. és 9-ik rovatban kitett megyebeli területben, és a 11-ik rovatban feljegyzett pénzbeli illetőségben befoglalattatik azon városok területe és fizetendő mennyisége, melyek nevei az illető megye sorában előjönnek jelesen.
1200 □ ölekben				frt	kr.	
1 263,016	85,649	1.348,665	4	88,420	9	
546,367	60,173	606,540	1	56,807	53	Kismárton
1.442,374	30,307	1.472,681	6	68,964	52	
1.208,043	43,455	1.251,498	6	58,606	59	Szatmár-Németi
621,874	57,534	679,408	7	25,453	3	Lőcse
304,433	89,629	394,062	2	33,219	41	
906,152	213,492	1.119,644	2	94,378	11	Temesvár
233,401	15,531	248,932	9	4,662	56	
618,085	82,853	709,938	2	59,084	11	
110,078	7,751	117,829	5	6,621	26	
1.220,889	179,689	1.400,578	1	131,176	38	
901,290	85,361	986,651	7	36,963	28	
275,698	5,876	281,574	8	7,911	35	
713,368	24,426	737,794	7	27,640	24	
341,038	32,787	373,825	6	17,506	1	
1.031,550	79,768	1.111,318	2	93,676	22	
774,939	110,567	885,506	5	49,761	19	Eszék
826,254	52,796	881,050	4	57,762	44	
1.234,361	68,069	1.302,430	7	48,793	41	Zágráb
1.104,083	76,406	1.180,489	5	66,338	—	
1.204,037	78,642	1.282,679	6	60,067	10	
532,594	22,063	554,657	6	25,974	17	} Breznóbánya és Libetbánya
559,986	—	559,986	3	41,958	9	
113,330	—	113,330	5	6,363	37	
78,958	520	79,478	9	1,488	46	Bukkari és Fiume
277,524	18,600	296,124	9	5,546	56	
197,526	18,600	216,126	9	4,048	26	
390,769	43,073	433,842	9	8,126	38	
191,405	11,752	203,157	9	3,805	30	
43.334,327	3.922,792	47.257,119	—	2.701,533	54	

V á r o s o k . *)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Sorszám	V á r o s o k neve	Városok területe	Az adó alatti térek a közlegelővel együtt	Mélyeket a 8-ik rovában kitelt területből levonván, marad a városok majorsági mennyisége	Ahoz járul még a kir. kisebb és egyéb adó alatt nem álló közös haszonvételek jövedelme fejében az adó alatti birtoknak fele része	E szerint a városok majorsági birtoka gyanánt felvételük	Városok osztályzata		
							1200 □ öllel számítva hold	frt	kr
1	Arad	23,148	10,558	12,590	5,279	17,869	1	1,673	36
2	Bakabánya	—	—	—	—	—	7	—	—
3	Bártfa	7,699	5,190	2,509	2,595	5,104	7	191	13
4	Bazin	5,973	2,818	3,155	1,409	4,564	3	341	58
5	Bélabánya	3,874	954	2,920	477	3,397	7	127	16
6	Besztercebánya	46,254	5,538	40,716	2,769	43,485	6	2,036	23
7	Breznóbánya	—	—	—	—	—	7	—	—
8	Bukkari	—	—	—	—	—	9	—	—
9	Buda	17,337	11,498	5,839	5,749	11,588	1	1,085	19
10	Debreczen	—	—	—	—	—	4	—	—
11	Eperjes	7,349	5,266	2,083	2,633	4,716	3	353	21
12	Eszék	—	—	—	—	—	4	—	—
13	Esztergom	—	—	—	—	—	3	—	—
14	Felsőbánya	13,224	8,984	4,240	4,292	8,732	6	408	55
15	Fiume	—	—	—	—	—	9	—	—
16	Győr	7,727	5,992	1,735	2,996	4,731	2	398	47
17	Kaproncza	14,974	7,528	7,446	3,764	11,210	8	314	58
18	Károlyváros	1,396	824	572	412	984	5	55	18
19	Kassa	—	—	—	—	—	3	—	—
20	Késmárk	10,877	9,924	953	4,962	5,915	6	277	—
21	Kismárton	—	—	—	—	—	3	—	—
22	Komárom	4,107	2,944	1,163	1,472	2,635	3	197	26
23	Korpona	16,370	16,050	320	8,025	8,345	8	234	29
24	Körmöczbánya	22,375	4,888	17,487	2,444	19,931	7	746	41
25	Kőrös	—	—	—	—	—	8	—	—
26	Kőszeg	9,113	4,056	5,057	2,028	7,085	2	597	13
27	Libetbánya	—	—	—	—	—	7	—	—

*) **Észrevétel.** Azon városok, melyek után az illető rovatok üresek, a területük iránti tudósításukat még fel nem terjesztették, annál fogva a területük és a fizetendő illetőségük az illető vármegyék területébe, és a pénzbeli illetőségébe még benn foglaltatik.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Sorszám	Városok neve	Városok területe	Az adó alatti térek a közlegelővel együtt	Melyeket a 3-ik rovatban kitért területből levonván, marad a városok majorsági mennyisége	Ahoz járul még a kur. kisebb és egyéb adó alatt nem álló közös haszonvételek jóvédelme fejében az adó alatti birtoknak fele része	E szerint a városok majorsági birtoka gyanánt felvételük	Városok osztályzata	Mely szerint a 7-ik rovatban kitért majorsági birtok után aránylag fizetendő pénzbeli illetőség tészen
							1200 □ öllel számítva hold	frt
28	Lőcse	—	—	—	—	—	5	—
29	Modor	8,460	3,530	4,930	1,765	6,695	3	501 38
30	Nagybánya	61,666	5,982	55,684	2,991	58,275	7	2,198 10
31	Nagyszombat	—	—	—	—	—	2	—
32	Pécs	15,916	9,990	5,926	4,995	10,921	2	920 34
33	Pest	18,862	15,370	3,492	7,685	11,177	1	1,046 50
34	Posega	5,712	2,308	3,404	1,154	4,558	8	128 4
35	Pozsony	—	—	—	—	—	1	—
36	Ruszt	1,540	1,198	342	599	941	4	61 42
37	Selmeczbánya	12,912	2,704	10,208	1,352	11,560	7	433 5
38	Soprony	31,554	12,898	18,656	6,449	25,105	1	2,351 18
39	Szabadka	212,436	165,396	47,040	82,698	129,738	1	12,151 7
40	Szokolcza	—	—	—	—	—	3	—
41	Szatmárnémeti	—	—	—	—	—	6	—
42	Székesfehérvár	27,383	20,210	7,173	10,105	17,278	1	1,618 15
43	Szentgyörgy	6,000	2,870	3,130	1,435	4,565	3	342 3
44	Szeben	4,634	2,950	1,684	1,475	3,159	7	118 21
45	Szeged	187,682	152,268	55,414	76,134	111,548	3	8,357 58
46	Temesvár	—	—	—	—	—	1	—
47	Trencsén	2,597	1,590	1,007	795	1,802	6	84 23
48	Varasd	13,922	7,752	6,170	3,876	10,046	5	564 32
49	Ujbánya	—	—	—	—	—	7	—
50	Ujvidék	35,769	29,748	6,021	14,874	20,895	1	1,957 —
51	Zágráb	—	—	—	—	—	5	—
52	Zólyom	5,242	2,646	2,596	1,323	3,919	6	183 32
53	Zombor	71,029	60,130	10,899	30,065	40,964	1	3,836 39
54	XVI szepesi város	74,624	39,444	35,180	19,722	54,902	6	2,571 2
	Összesen	1.009,737	641,996	367,741	320,998	688,739	—	48,466 6

A nemességet terhelő adónak a törvényhatóságok közt felosztásában a következő alapelvek szolgáltak zsinórmértékül.

Az adónak a törvényhatóságok közti felosztásában, alapul nem vétethetvén a nádori porták, kulcsul a föld területe, tekintettel annak minőségére és jövedelmezőségére használtatott. Kiderített a lehetőség szerint minden törvényhatóságnak területe négyszeg mérföldekben, és ez átszámított 1200 négyszeg öles holdakra. Kiszámított továbbá az utolsó portális összeírás alapján minden egyes megyére nézve, az adózók kezében levő földbirtok. A kiszámításnál egy kaszáló egy holdnak vétetett. A jobbágyokat illető legelőmennyiség meghatározásánál tényezőül szolgáltak : a telkek száma és a hozzávetőleges legelő-illeték.

A törvényhatóság területéből levonatott az adózók kezén levő birtokmennyiség. E levonás eszközzése után fennmaradó terület adta az eddig adómentes birtokmennyiséget. Ehez azonban megyékben még hozzáadatott az úrbéri birtokok területének egy harmada, tekintettel arra, hogy a földesúri haszonvétel adó alá fog esni. E két mennyiség adta minden egyes törvényhatóságra a megadóztatandó földbirtok mennyiségét. A terület hasznavehetősége vagy hasznavehetetlensége azonban figyelembe nem vétetett. A terület még csak az adófelosztás egyik alapját adta. A felosztás másik alapját képezte a törvényhatóság osztályzata. A törvényhatóságok osztályozásánál alapul szolgált : a földnek minősége a termékenységre való tekintettel, a természetények becse és kelendősége, a közlekedésnek könnyebb vagy akadályozottabb állapota, a keresetmód, az éghajlat, a népesség száma, általában a föld haszonvételére befolyással bíró körülmények és így az is, hogy egy törvényhatóság területén több, egy másik területén pedig kevesebb hasznavehetetlen föld létezik. A törvényhatóságok 9 osztályba lettek sorozva és egymásközt arányosítva. A táblát alantabb közöljük. A szabad kerületeknél : u. m. Jászkun- és Hajdu kerületeknél, továbbá Fiume és Bukkarinál tekintet volt arra, hogy ezek adóval már megterhelvők, de területeik az úrbéri szolgálatoktól mentesek. Ez okból az adókiivetésnél alapul a kerületek területének fele vétetett. A városoknál megkülönböztetett azon terület, mely az egyes polgároknak kezén van azon területtől, melyet a város mint földbirtokos bir. Az első, mint a portális összeírásban már előforduló csak felében, a másik egész terjedelmében vétetett adózási alapul.

Az Erdélyhez csatolt részek területi megállapítása és osztályozása hozzávetőleges számításon alapul.

Kimutatása

a törvényhatóságok közti osztályzatnak s az aránynak meghatározása, melyben az osztályok egymásközt állnak.

I.	II.	III.
5	4 ^{1/2}	4
Bács vármegye	Pozsony vármegye	Békés vármegye
Fehér „	Temes „	Csanád „
Mosony „	Tolna „	Esztergom „
Soprony „	Szerém „	Győr „
Torontál „	Vas „	Nyitra „
Arad városa	Győr városa	Pest „
Buda „	Köszeg „	Jász-Kun kerület
Fehérvár „	N.-Szombat „	Bazin városa
Pest. „	Pécs „	Eperjes „
Pozsony „		Esztergom „
Soprony „		Kassa „
Szabadka „		Komárom „
Temesvár „		Kismárton „
Ujvidék „		Modor „
Zombor „		Szakolcza „
		Szt.-György „
		Szeged „
IV.	V.	VI.
3 ^{1/2}	3	2 ^{1/2}
Baranya vármegye	Abauj vármegye	Gömör vármegye
Borsod „	Arad „	Hont „
Csongrád „	Bars „	Szabolcs „
Komárom „	Bihar „	Szatmár „
Somogy „	Heves „	Zemplén „
Veszprém „	Nógrád „	Zólyom „
Debreczen városa	Torna „	Varasd „
Eszék „	Verőcze „	XVI szepesi város

Ruszt városa	Zala vármegye	Besztercebánya v.
	Hajdu kerület	Felsőbánya „
	Károly városa	Késmárk „
	Löcse „	Szatmárnémeti „
	Varasd „	Trencsén „
	Zágráb „	Zólyom „
VII.	VIII.	IX.
2	1½	1
Körös vármegye	Bereg vármegye	Árva vármegye
Posega „	Krassó „	Mármaros „
Sáros „	Liptó „	Turócz „
Szepes „	Ugocsa „	Erdélyi részek
Trencsén „	Kaproncza városa	Magyar Tengerpart
Ungvár „	Korpona „	Fiume városa
Zágráb „	Körös „	Buccari
Bakabánya városa	Posega „	
Bártfa „		
Bélabánya „		
Breznóbánya „		
Libetbánya „		
Körmöcz „		
Nagybánya „		
Selmecz „		
Szeben „		
Ujbánya „		

Közvetett forrásokul megjeleltetnek. *)

1) Az 1792:14. t. cz. által 11 krral felemelt sóárból az eddig összegyűlt és a magyar kir. kincstár kezelése alatt álló alap, nemkülönben az ezután e czimen befolyandó összeg.

2) A nemesek harminczadi vámmentességének a legközelebbi országgyűlésig lett megszüntetése folytán előállandó jövedelem.

3) A külföldön jogtalanul tartózkodók által e czimen fizetendő illetőség.

*) 1843/4. orsz. irom. III. 296. l. Ez adók törvényjavaslatok alakjában lettek indítványozva.

Az absentista által fizetendő illeték áll a rendes országos ajánlati adó egyszeres felemelésében. Az absentista tehát az országos adót kétszeresen fizeti. Jogtalan távollevőnek vétetik az, ki az országban: Magyarország és kapcsolt részeiben, legalább félévig állandóan nem tartózkodik. A félévi tartózkodást az összeíró bizottság felhívására mindenki igazolni tartozik. Jogtalan távollevőknek nem tekintetnek azok a) kik 24 éves korukig tanulás végett külföldön tartózkodnak; b) kik tapasztalás-szerzés végett külföldön utaznak; de ez utazás, akár egyfolytában, akár megszakítottan teljesíttessék, két évnél tovább nem terjedhet; c) kik közhivatal miatt — ide értve a külföldi követségeknél alkalmazottakat is — tartózkodnak az ország határain kívül.

A 3 milliót egyelőre a legközelebbi országgyűlésig, illetve addig, míg az új országgyűlés e tárgyban intézkedik, vagyis 3 illetve 4 évre lesz megszavazandó. A 4 év alatt befolyó 12 milliónyi jövedelem következőképen leendő felhasználandó, u. m.:

1) országos utakra évente 1.000,000 frt; 4 évre tehát	4.000,000 frt
2) Luiza-út megváltására 1.200,000 vagy	1.350,000 „
3) fiumei kikötőre	250,000 „
4) országos út és csatorna-hálózat terveinek készítésére s a szükséges felmérésekre	150,000 „
5) Tiszaszabályozás tervének elkészítésére és a munkálat megkezdésére	600,000 „
6) a többi folyók szabályozására, a Dunát beleértve	400,000 „
7) hitelintézet alapítására	200,000 „
8) a népnevelésre évente 100,000 frt, 4 évre tehát .	400,000 „
9) lótenyésztés előmozdítására évente 50,000 frt, 4 évre	200,000 „
10) Pest városának a Duna árja elleni biztosítására évente 100,000 frt, 4 évre	400,000 „
11) statisztikai hivatal felállítására évente 10,000 frt; 4 évre	40,000 „

Ezek szerint tehát lesz a 4 év alatt az összes kiadás 7.990,000 frt, és marad 4.010,000 frtnyi felesleg. A felesleg a hitelintézet leveleiben lészen elhelyezendő.

Felemlíti a választmány, hogy a kijelölt szükségeken kívül még számosak léteznek, melyek fedezetet kívánnak, és ezek közt különösen kiemelendők:

- a) az országnak a kir. kincstár irányában fennálló tartozása ;
- b) a nemzeti muzeum ;
- c) a műegyetem és reál-iskolák ;
- d) a gazdasági- s ipar-egyesület ;
- e) a Pesten építendő országház.

A törvényhozásnak leendő feladata megállapítani, hogy e különös szükségek fedezetére általában és mennyit akarna fordítani. Az egész összeg felhasználása már azért sem javasoltatik, mert a pénztárba mindig felesleges pénznek kell lennie.

Csak némiket kívánok a kiadási tételekre vonatkozólag a javaslatból kiemelni.

Az országos pénztár által építendőkül és fentartandókul jeletettek ki azon utvonalak, melyek Pestet összekötnék

- 1) Fehérváron, Varasdon, Zágrábon által a magyar tengerparttal ;
- 2) Gyöngyösön, Miskolczon és onnét egyrésről Kassán, Eperjesen és Komárnyikon ; másrésről Tokajon és Vereczkén által, harmadik részről pedig Gömör és Szepes megyéken keresztül Galiciával ;
- 3) Debreczenen által egy részről Nagy-Váradon keresztül Kolozsvárral, másrésről Nagy-Károlyon, Szatmár-Németin keresztül Mármaros-Szigettel ;
- 4) Bécs felé vezetendő vonalban az austriai főherczegséggel, Gyöört Sopronnal összekötő mellékvonallal ;
- 5) Pápán, Szombathelyen által Grác felé vezetendő irányban Styriával ;
- 6) Nyitrával, és onnét Holicson keresztül Morvával, Jablunkán keresztül Sziléziával ;
- 7) Beszterczen, Rosenbergen keresztül Krakó felé Galiciával ;
- 8) Szegeden, és onnét Temesváron keresztül Szeben felé vezetendő irányzatban Erdélylyel ;
- 9) Szolnokon, Békés és Arad megyéken keresztül, Károlyvár felé Erdélylyel ;
- 10) Zimonynyal és ezen irányban Eszéknél vagy Vukovárnál, azon közlekedési vonallal, mely az altiszai vidékről szintén a magyar tengerpart felé vezetendő. — Legsürgösebbeknek az 1—4 alatt felsorolt utvonalak jelöltetnek meg. Ezek építése elrendeltetik ; a többi utvonalak a kijelölt sorrendben csak akkor lesznek kiépítendőök, ha

az előbbiek már kiépítve vannak. Az évi egy millión kívül ez utvonalak építésére fordítandók a törvényhatóságok által ingyenesen kiállítandó közmunkák. Azon törvényhatóságok, melyeknek területén országos utak keresztül mennek, az ingyenes közmunkák felét az országos utakra tartoznak kiállítani; szabad kir. városok a határukon keresztül vezető országos utakra minden háztól egy gyalog, és minden polgárok kezén levő 50 holdnyi földbirtoktól egy igaz napszámot tartoznak kiszolgáltatni.

A csatornák, melyek iránt tervek volnának készitendők, a következők:

- 1) Pestet-Szegeddel összekötő csatorna.
- 2) Szamosból kezdendő, s Kraszna, Ér, Berettyó, Körösök folyóit forrásuknál, s a hegyek tövéhez minél közelebb felfogó s a Marosba vezető vezeték (derivationalis) csatorna.
- 3) A Tiszából Szolnok felé vezető csatorna.
- 4) A Balatonnak a Rába; és
- 5) a Fertőnek a Rábca általi, részint csatorna, részint szabályozás közbenjöttével, összeköttetése a Dunával.
- 6) A Szávának a Drávával összekötése.

A Tisza ugy a többi folyók szabályozása országosan, országos költségen foganatosittatik. A folyószabályozásokkal együtt történnek az ármentesítési munkálatok, de ezek az ármentesített területek terhére.

A hitelintézet országos és országos jótállás és kezelés alatt áll. A hitelintézet feladata a földbirtokosoknak méltányos kamat és évi törlesztés mellett jelzálogi-kölcsönök adni. Az állam a kölcsönöszegeket jelzálogi kötvények kibocsátása által szerzi meg. Kölcsön adatik nemesi, kerületi, szabad kir. városi földbirtokra, nemkülönben községeknek, az utóbbiaknak azonban csak örökváltsági célra. A hitelintézet szervezetével, a hitelintézet szabályaival részletesebben foglalkozni sem czélom, sem a tér meg nem engedi, bár ezeknek ismertetése érdekes volna.

A törvényhatóságokra, miként láttuk, az országos pénztár javára fizetendő adó a terület, a földesúri jövedelem és a terület osztályzata alapján lett kivetve: az adónak a törvényhatóságok közti felosztásában tehát a kulcs a földbirtok.

Az országos pénztár javára fizetendő adó azonban tetteleg nem kizárólagos földadó. A földbirtok és általában az ingatlanok

haszonvételeit a törvényhatóságra kivetett adónak csak azon része terhelte, melyet a személykeresetre, keresetre, járadékokra, egyszóval az ingó vagyronra és keresetre kivetett adó nem fedezett. Míg az országos kivetésnél csak a birtok képezi a kivetés alapját; addig az egyéni kivetésnél, melyet a törvényhatóságok, helyesebben megyék eszközöltek, az egyenes adók egész rendszerével találkozunk. Az adók egész sora lett javaslatba hozva, u. m. földadó, házadó, személykereseti adó, kereseti adó, járadékadó és jövedelmi adó. A javaslatban az adók nincsenek a mondottam adónemek szerint határozottan elkülönítve. Az adónemek és a vonatkozó elvek ismertetésében azonban e rendet kívánom követni. Teszem ezt inkább a könnyebb áttekintés és mai adóinkkal való összehasonlíthatás végett, semmint azért, mert a beosztást csakugyan létesíteni és szigoruan keresztülvinni lehetne. *) Megjegyzem a városok és kerületek a reájuk rozott adót saját hatáskörükben és saját körülményeik szerint fogták volna az egyének közt felosztani. A különböző adónemek tehát csak a megyékre vonatkoznak.

Földadó.

Adó alá esik a törvényhatóság egész területe, tekintet nélkül arra, hogy az hasznavehető-e vagy sem, és tetteleg művelésre használtatik-e vagy sem. Adómentesek azon földterületek, melyek adóval (házi és hadi) már terhelvők; továbbá azon területek, melyeken templomok, iskolák, kórházak, egyéb középületek állnak, valamint azok is, melyeket közlekedési vállalatok foglalnak el; végre adómentesek a községeknek az úrbér behozatalakor összeirt közös javai és azon legelő, mely Temes-, Torontál- és Krassóme gyékben a jobbágyoknak pótlásul adatott. A közlekedési vállalatok által elfoglalt úrbéri földrészek azonban adó alá esnek.

*) Törvényjavaslat az ország közpénztárába fizetendő summának a törvényhatóságok kebelében eszközöndő személyenkénti kivetésről. A törvényjavaslat 9 fejezetre oszlik. Az egyes fejezetek czime ezek : I. Az összeirtó választmányról. II. Az összeirtandó tárgyakról, s azoknak összeirtásánál utasításul szolgáló szabályokról. III. Az összeirtásról. IV. Az összeirtás megvizsgálásáról. V. Az összeirtás költségeiről. VI. A személyenkénti kivetésről. VII. Az összeirtásnak évenkénti kiigazításáról. VIII. A kerületekről és szab. kir. városokról. IX. Az összeirtásnak és személyenkénti kivetésnek a levéltárban fentartásáról. — Ismertetésem különösen a II. fejezetre vonatkozik.

Az adó alá eső birtokok osztályozandók. Az osztályozásnál dönt a földterületnek helyzetéhez, minőségéhez, s a gazdálkodásnak a vidékben szokott módjához képest, tekintettel a művelésnek azon nemére, melyre alkalmas, közönséges iparral és szorgalommal elérhető jövedelme. A hasznavehetlen terület az utolsó osztályba sorozandó. Minden megyében 8 osztály léssen megállapítandó. Az 1-ső osztályba tartozó földeket a holdankénti jövedelemnek maximuma alapján, már a törvényjavaslat jeleli meg. Kiderítendőnek maradt a 8-ik osztályba tartozó földbirtok hozadéka. Az első és nyolczadik osztály közt eső hat osztály jövedelme aritmetikai progressióban állapítandó meg.

Az első osztályba tartoznak :

Bács, Fehér, Soprony, Torontál, Pest, Pozsony, Szerém, Temes, Tolna és Vas megyékben, azon földterek, melyeknek holdja évenként 6 frtot vagy ennél többet behoz.

Baranya, Békés, Csanád, Győr, Nyitra, Borsod, Csongrád, Esztergom, Komárom, Veszprém megyékben és Jász-Kun kerületekben azon földterek, melyeknek holdja évenként . . . 5 frtot vagy ennél többet jövedelmez.

Abauj, Arad, Bars, Bihar, Heves, Szabolcs, Somogy, Torna, Verőcze, Zala, Gömör, Nógrád, Szatmár, Zemplén, Hont, Zólyom, Varasd, Szepes, Zágráb megyékben, Hajdu kerületben és XVI szepesi városokban azon földterek, melyeknek holdja évenként . 4 frtot vagy ennél többet jövedelmez.

Kőrös, Sáros, Trencsén, Ung, Bereg, Krassó, Liptó, Pozsega, Ugocsa, Árva, Máramaros, Turócz, Kraszna, Zaránd, Közép-Szolnok megyékben, Kővár vidékén s a Tengermelléki kerületben azon földterek, melyeknek holdja évenként 3 frtot vagy ennél is többet behoz.

A 6, 5, 4, 3 frtnyi holdankénti jövedelem azonban egyszer-smind maximum, a melynél magasabb jövedelmet felvenni nem szabad.

A földterület összeírását, felmerését és becslését és osztályozását a megyei közgyűlés által megyebeli birtokosokból választott bizottság foganatosítja a szolgabíró, eskütt és megyei mérnök közbenjöttével; de ezeknek döntő szavazatuk nincs. Ezen bizottság határozata ellen felszólamlásnak van helye, az összeírások bevég-

zése után közhirré teendő 2 havi határidőn belül. A felszólamlás megvizsgálását a megyei felszólamlási bizottság eszközli.

A terület megállapításánál a földbirtokosok közbenjárni tartoznak; tartoznak kiadni térképeiket és ha ki nem adnák, költségükre felmérés eszközendő. Megjegyzendő, hogy az összeírás és felmérés nemcsak a nemes birtokokra, hanem helyiségről helyiségre, pusztáról pusztára és így az egész területre foganatosítandó. A felvett összeírási jegyzékben azonban kitüntetendő a nemesi birtok, a jobbágyi birtok és az adómentes birtok. A birtokösszeírásra vonatkozó lajstrom a felszólamlási határidő, illetve a felszólamlás elintézése után változás alá nem eshetik; sem a birtok területe, sem osztálya tekintetében változásnak helye nincs. Mindazonáltal határfelmérés, szabályozás és arányosítás eseteiben kiigazítás kérhető. A birtokösszeírás alkalmával, az adóra való tekintettel, megállapítandó volt a jobbágyok legelőbeli illetősége.

Ház- vagy épület-adó.

Adó alá esnek a belső telkek és azokon levő épületek akár helységben, akár azon kívül legyenek is azok, a következő elvek szerint:

a) Adómentesek azon épületek, melyek a földbirtokosnak, tisztjeinek vagy cselédjeinek lakásul szolgálnak, vagy a gazdaság folytatására használatnak. A telkek azonban, akár beépítvék azok, akár nem, adó alá esnek; azok, minőségükhöz és a helyi körülményekhez képest, a határbeli földek arányában az első 3 osztályba sorozandók.

b) Belső telkeknél, melyektől bér fizettetik, ha a ház a zseléré, adóalap az évenként fizetett földbér; ha azonban a ház is a földesuré, az adóalap: a bérleti szerződésben, vagy ennek nemlétében, hecslés alapján megállapított évi jövedelem, 25% épületfentartási költség levonásával. A becsü-jövedelem a községekben bérbeadott épületek 7 évi haszonbérének átlaga és parifikáció alapján állapíttatik meg.

c) Belső telkeknél, melyeken épületek nincsenek, az adóalap az utolsó 7 évben fizetett bérnek átlagos összege.

d) A majorsági zsellérek belső telkeire az a) b) c) pontokban megállapított elvek alkalmazandók.

Miként látjuk ez adónem, mai adóviszonyaink szerint, részben földadó, részben házadó.

Az összeírást a már említett választmány foganatosítja. A szerződéses jövedelem évenkénti összeírás és bevallás alá esik. Az osztályozás, parifikáció és átlagszámítás alapján kiderített jövedelem azonban érvényét megtartja.

Személykereseti adó.

Az adónak alá van vetve az ország minden, a személyes adóval meg nem terhelt, a 20 éves kort meghaladt lakosa. Az adótól azonban mentesek a nemnemes cselédek, bányamunkások, a tetteges szolgálatban álló katonák, nyugdíjazott közkatonák és altisztek. Az adótétel különbség nélkül 20 kr. Az adónál évenkénti összeírás és kiigazítás történik.

Kereseti adó.

Az adónak alá vannak vetve, a gyári, ipari, kereskedelmi, szellemi foglalkozásból eredt jövedelmek. Az adótétel általában a jövedelem 1%-a, a mennyiben egyes keresetekre fix tételek megállapítva nem volnának.

1) Gyáraknál a jövedelmet képezi az épületekbe és gyárba fektetett üzleti tőkének 5%-a.

Megjegyzések. a) A földbirtokos által, mezei gazdaságával közvetlen összeköttetésben, annak gyarapítására és élénkítésére folytatott gyári és ipari üzlet, jelesen ser-, eczet-, szeszfőzés, cukorgyártás, selyemtenyésztés, fűrészmalom és hamuzsirégetés adó alá nem esik.

b) Ha a földbirtokos más gyári üzletet folytat, a gyártól a kereseti adót, a telektől pedig az 1-ső osztályu földadót fizeti. Ha azonban a gyár és ezzel kapcsolatban akár a telek, akár az épületek bérbe vannak adva, a földesúr, a bérleti haszonvétel után (a mibe azonban az ingóságokért fizetett bérösszeg be nem számítható) házadót fizet; a bérlő gyáros azonban a rendes kereseti adót fizeti.

2) Nagy- és kiskereskedők, gyógyszerészek adó alá eső jövedelmét képezi, akár külön iparüzletbe, akár kereskedésük rendes

folytatására befektetett tőkék 5°-a. Ha társaságok vagy egyesek több iparüzletet folytatnak, vagy ugyanazon iparüzletet több helyeken, vagy az iparüzletnek több egymással mellőzhetlen összeköttetésben nem levő ágait elkülönözve üzik, mindegyik ilyen üzlet, mint önálló üzlet, külön lészen megrovandó.

3) A nemesek által birt haszonbérletek. Adó alá eső jövedelemnek tekintendő a haszonbérbe fektetett tőke 5°-a.

4) Köz- és magánhivatalnokok évi rendes fizetése. A köztisztviselők azon törvényhatóságban adóztatnak meg, a melyben állandó fizetésüket huzzák.

5) Valláskülönbség nélkül a papi személyek, beleértve a szerzeteseket is, azon jövedelmei, melyek más adónemmel terhelve nincsenek. Ezek az 1° kereseti adón túl a 20 kr. személyes kereseti adót is tartoznak fizetni. Kivételt képeznek azonban az irgalmas barátok, a Szent-Erzsébet szüzei és a neveléssel foglalkozó oly kolostorok, melyek fekvő jószággal vagy parochialis jövedelemmel ellátva nincsenek.

6) Ügyvédek, orvosok, mérnökök, sebészek, magán-tanítók vagy nevelőintézetek vállalkozói, művészek, művészetek tanítói, gyógyszerárus segédek, kereskedő segédek állandó és határozott fizetéseik után adóztatnak meg. A mennyiben fizetéseiken kívül más jövedelmük is volna, az egész országra értendő következő osztály és tétel szerint adóztatandók meg :

1-ső osztályban adótétel	20	frt
2-dik " " " " " " " " " " " "	16	"
3-dik " " " " " " " " " " " "	10	"
4-dik " " " " " " " " " " " "	8	"
5-dik " " " " " " " " " " " "	6	"
6-dik " " " " " " " " " " " "	4	"
7-dik " " " " " " " " " " " "	3	"
8-dik " " " " " " " " " " " "	2	"

7) Mesteremberek, a szerint, a mint legénnyel vagy anélkül dolgoznak, a mesterség nemének s a helybeli körülmények figyelembe vételével az alábbi legnagyobb és legkisebb tétel közt a törvényhatóság által megállapítandó fokozatokban lesznek megrovandók.

	legnagyobb	legkisebb
Legény nélkül dolgozó mesterek adója	2 frt — kr.	— frt 30 kr.
1 legénynyel dolgozó mesterek adója	2 „ 30 „	1 „ — „
2 „ „ „ „	3 „ — „	1 „ 30 „
3 „ „ „ „	3 „ 30 „	2 „ — „
4 „ „ „ „	4 „ — „	2 „ 30 „
5 „ „ „ „	4 „ 30 „	3 „ — „
6 „ „ „ „	5 „ — „	3 „ 30 „
7 „ „ „ „	5 „ 30 „	4 „ — „
8 „ „ „ „	6 „ — „	4 „ 30 „
9 „ „ „ „	6 „ 30 „	5 „ — „
10 „ „ „ „	7 „ — „	5 „ 30 „
11 „ „ „ „	7 „ 30 „	6 „ — „
12 „ „ „ „	8 „ — „	6 „ 30 „

8) A házaló kereskedők azon elvek szerint adóztatandók meg, a melyek a mesteremberekre lettek megállapítva.

9) A fuvarosok, ha üzletüket egész éven át folytatják, minden négylovas szekértől 8—2 frt közt adóztatandók meg; ha azonban a fuvarozást csak időszakonként gyakorolják, az adótétel 4—1 frt közt állapítandó meg.

A keresetadó évenkénti összeírás és megállapítás alá esik.

Járadék-adó.

Ez adó terheli az özvegyi és hajadoni jogot, a tartás és élelem fejében járó határozott jövedelmet, és végre a hitbizományi javakból családtagok részére kijáró évi járulékot. Az adóláb a jövedelem 1⁰/₀-a. Ez adó évenkénti bejelentés, összeírás és megállapítás alá esik.

Jövedelemadó.

Ez adónem alá soroljuk a földbirtokkal kapcsolatos dologi jogositványokat; tehát azon hasznat adó jogokat, melyeknek maradványait az 1868:XXVI. t. cikk, jövedelemadó czimén, az 1875:XXII. t. cikk tőkekamat és járadékadó czimén vesz adózás alá. Jövedelemadó alá tartozóknak veszem ezeket, és nem sorolom őket a tőkekamat és járadékadó tárgyai közé azért, mert miként már némileg az adónem felsorolását megelőző bevezetésben kiemeltem, és most ismételve megjegyzem a földadó, az épületadó, és a

jövedelemadó által érintendő hasznok, földesuri hasznok czime alatt vannak a javaslatban felvéve és arányos adó alá csak annyiban esnek, a mennyiben az egyéb adónemek által a törvényhatóságokra eső adóquota fedezve nincs. Az adólábat ezen jövedelmekre nézve mindegyik törvényhatóság a maga szükséglete szerint állapítja meg.

1) Az úrbéri haszonvételre nézve következők az alapelvek. Adóalapul csakis az úrbéri telek után élvezett valódi jövedelem szolgálhat. A jövedelem kiderítése végett a jobbágytelkek, tekintettel a föld termékenységére, a napszám becsére, az úrbéri szolgálatok használhatóságára 4 osztályba sorozandók és az összeírásban, a törvényben minden osztályra nézve megállapított jövedelemmel veendőek fel. A jobbágytelkek jövedelme

az 1-ső osztályu úrbéri földekre	40	frt	—	kr.
a 2-dik " " "	35	"	—	"
a 3-dik " " "	30	"	—	"
a 4-dik " " "	23	"	20	"

Házasszellér után az úrbéri jövedelem 4 frt; ház nélkül levő szzellér után 2 frt. Az ezek által netán birt úrbéri föld után a jövedelem külön számítandó.

Ha örökváltsági szerződés, kiváltság vagy állandó szokás szerint a földesúr a törvénytől megállapítottnál kevesebb jövedelmet vesz, — a földesúr csak a tetteges jövedelem alapján adóztathatik meg. A törvényes és tetteges jövedelem közt fennálló jövedelmi különbség után az adót a község, vagy a magát megváltott birtokos fizeti. A községre eső adót az egyesek azon arányban lesznek kötelesek viselni, a mely arányban a földesúri tartozáshoz járulnak. Ha a község maga váltotta meg az úrbéri szolgálatokat, a község az adót az egyesekre az eddigi szokás szerint veti ki. Azon községek vagy jobbágyok, kik a földesúri tartozásoktól akár örökös megváltás, akár kiváltság által tökéletesen mentesek, az elesett úrbéri haszonvételek után az adót úgy tartoznak megfizetni, mintha azok még fennállanának.

2) A dézsmajövedelmet, ha váltsági szerződés létezik, a váltsági összeg adja; ilyenek nem léteben az 7 évi átlag alapján állapítandó meg. A természetben szolgáltatni szokott dézsma jövedelme az évenként adatni szokott természetmennyek mennyisége és piaci ára szerint, a beszedésre szükséges költségek tekintetbe vételével állapítandó meg.

Ha a dézsmát a földesúr állandó szerződés mellett szedi, a dézsma jogosult az adót a haszonbéri összeg után, — a bérlő földesúr pedig a tiszta haszonvétel után fizeti. Ha azonban a dézsma csak ideiglenesen van bérbeadva, a dézsmatulajdonos úgy adóztatik meg, mintha a dézsmát természetben venné; a haszonbérlő azonban, ha csak a dézsmát maga nem köteles adni, más haszonbérlő módjára keresetadóval terhelhetik.

3. A vadászat-, kőbánya-, mészégetés-, köszénbánya-, boltbérjövödelme 7 évi középátsámitás alapján a költségek levonása mellett állapítandó meg.

4. Ha folyók, tavak és egyéb vizek által fedett területek halászati hasznót hoznak és ez nagyobb azon haszonvételnél, melyben e területek a földadó osztály szerint felvétetnének, e területek földadó alá nem esnek, kivéve még is azon esetet, ha e területek után a földesúr a halászáton kívül más jövödelmet is huzna; hanem adóval a halászati jognak 7 évi átlag alapján megállapítandó jövödelme fog megterhelteni.

5. Kisebb kir. haszonvételek jövödelme 7 évi átlag alapján állapítandó meg, melyből azonban 10 — 20% épület fentartási költségben levonandó; e levonás azonban elesik, ha az épületek fentartására a bérlő van kötelezve.

6. A vizi vagy szélmalmok évi jövödelme 7 évi átlag alapján, de a jövödelem egy harmadáig terjedhető levonással, állapítatik meg. Haszonbéri szerződés esetében a haszonbéri összeg képezi a jövödelmet. A saját használatra szolgáló malom azonban adó alá nem esik.

7. A jobbágyi állományhoz nem tartozó szőlők és irtványok évi jövödelme 7 évi átlag alapján állapítandó meg.

Az adó alá eső jövödelmek összeírását és megállapítását az érintett megyei bizottság foganatosítja a szerződések felmutatása és szakértők kihallgatása mellett. A felebbezési jog igénybe vehető. A jog érvényesen megállapított tételek változás alá nem esnek.

Az országos pénztár jövödelmeinek beszéde és kezelése.

I.

A jobbágyokra kivettett adó a régi mód szerint hajtatik be. Az országos ajánlatra nézve azonban a következő eljárás lett meg-

állapítva. Az adóbehajtás körül felelőség mellett eljárnak az adószedő, a megyei főpénztárnok, eskütt, alispán és végre a kerületi biztos.

Az adószedőt a megye választja; fizetését azonban az országos pénztártól kapja. Az adószedő, a megyei főpénztárnok, nemkülönben a kerületi biztos óvadékok tartoznak letenni. Az adószedő hivatalától csak rendesen hozott ítélettel, midőn köz- vagy hivatali büntettségben illetve vétségben mondatik ki bűnösnek, mozdítható el. Az adószedő az adó pontos behajtásáért felelős. Az adóbehajtás körül mulasztása által okozott kárt végrehajtás terhe alatt megfizetni tartozik. Az adóbehajtást, u. m. az adóbeszedést, foglalást és árverést az eskütt közbenjöttével, a vett adólajstromok szerint, a helyszínen eszközli. Az adóbehajtást februárban, illetve novemberben megkezdeni; és áprilisban, illetve decemberben befejezni tartozik. A behajtott adófelelősség terhe alatt köteles január, illetve május hó első napjaiban a megyei főpénztárnoknak kimutatás mellett beszolgáltatni; és ugyanakkor köteles az alispánnak kimutatást beadni úgy a behajtott és átszolgáltattott, valamint a végrehajtás útján be nem szedhető adókról.

Az eskütt az adóbeszedésnél és nyugtatványozásnál, nemkülönben a végrehajtási foglalásnál és árverésnél felelőség mellett közbenjár. A beszedés körül elkövetett mulasztás által okozott kárt végrehajtás terhe mellett megtéríteni tartozik.

A főpénztárnok az adószedőtől a behajtott adót nyugta mellett átvenni és külön kezelni, azaz arról külön naplót vezetni és azt külön pénztárban megőrizni tartozik. Kötelességében áll, ha az adószedő az egész adót neki január 8-ig, illetve május 8-ig be nem szolgáltatatta, az alispánnak azonnal jelentést tenni; általában pedig kötelességében áll január és május havak első napjaiban az alispánnak az adóról táblás kimutatást adni. A kezelt pénzt félékenként a kerületi adóbeszedőnek nyugta mellett átadni köteles és tartozik az átadásról a nyugta hivatalos másolatának bemutatása mellett, az alispánnak azonnal jelentést tenni. Köteles a pénztári hiányt 24 óra alatt különbeni végrehajtás terhe mellett megtéríteni; azonkívül mint hűtlen kezelő, fenyítő vizsgálat alá esik.

Az alispán az ellenőrzést gyakorolja. Kötelességében áll a főpénztárnok jelentésére az adószedő és eskütt ellen a mulasztásuk által okozott kár iránt a végrehajtást elrendelni és azonnal foga-

natosítottatni. Köteles a főpénztárnokat ellenőrizni; a pénztárt a napló és beszédési lajstrom alapján évente többször, de legalább is négyszer megvizsgálni, és hiány esetében a főpénztárnok ellen a végrehajtást azonnal foganatosítani, nemkülönben a megyének a vizsgálat elrendelése iránt jelentést tenni. Az alispán mulasztásáért felelős. Nemcsak a kárt tartozik megtéríteni, hanem közkereset alá vonandó. Ha a megye a közkeresetet el nem rendelné, ezt a közvádó az országos igazgatóság megkeresésére megtenni köteles. Az alispán kötelességében áll a főpénztárnok jelentését és a kerületi biztosnak ahhoz csatolt nyugtájának másolatát az országos igazgatóságnak félévenként bemutatni.

A kerületi biztos a megyei főpénztárnoktól az adót félévenként nyugta és a főpénztárnoktól kapott ellennyugta mellett átveszi és azt a kir. kincstár fiókpénztárába, vagy a só vagy harminczadi pénztárba nyugta mellett beszolgáltatja. Az adó átvétele alkalmával tartozik egyszersmind a főpénztárnok irományait átvizsgálni, és ha a kezelésben rendellenességet tapasztal, arról az országos igazgatóságnak jelentést tenni.

A megye nemessége, ugy az adózóktól be nem hajthatott, nemkülönben az adószedő, vagy főpénztárnok kezelése alatt eltűnt adókért felelős és köteles a reávetett egész adót beszolgáltatni. A kerületi biztos által átvett adóért a kir. kincstár felelős.

Az adó két félévi részletben fizetendő. A fizetési határidőt a megye állapítja meg; de ezen határidőnek január hava és Szent-György napja, illetve Szent-Mihály napja és december hava közt kell esnie. Az adóbeszedésnek február, illetve november havában meg kell kezdődnie. Az adózók azon napról, melyen az adószedő és eskütt a községben megjelenend, előlegesen értesíttetnek. Azon adózóknak, kik a kitűzött határnapon tartozásuknak eleget nem tesznek, újabbi ápril illetve december havára eső valamely határnap adandó. Azon adózó ellen, ki a második határnapon sem tesz eleget adózási kötelezettségének a végrehajtás az ingóságokra azonnal foganatosítandó, a végrehajtási árverés pedig 15 nap múlva megtartandó. A végrehajtást szenvedett a végrehajtás foganatosítása ellen, birtokon kívül, a megyei törvényszékhez felebbezhet. A felebbezés azonnal megvizsgálandó és sommásan elintézendő. A vizsgálat az adó kivetésére ki nem terjedhet.

Az országos pénztárt kezeli a kir. kincstár felelőssége alatt a

helytartótanács fizető pénztára, azaz beveszi az országos pénztárt illető összegeket és teljesíti az igazgatóság utalványára a fizetéseket és tartozik az igazgatóságnak a pénztár állapotáról havonta kimutatásokat és minden év végével végszámadást beadni. A kir. kincstár a fizető hivatalba befolyt pénzekért, ugy a hiányért, valamint az igazgatóság utalványozásának megfelelő célra fordításért felelős és a károkat megtéríteni tartozik.

II.

Az országos pénztárt és közmunkákat kormányozza egy igazgatóság a megfelelő segédszeméllyel. Az igazgatóság a helytartótanácsnak különálló és független osztályát képezi.

Az igazgatóság áll egy elnök, egy alelnök és négy ülnökből. Az elnököt és két ülnököt a Felsőháza nevezi ki. Az alelnököt a főrendi, — és két ülnököt a követi Tábla szavazattöbbséggel választja. A választott tagok hivatalukat egyik országgyűléstől a másikig tartják meg; ha a választott tagok valamelyike időközben meghal, a legközelebbi országgyűlésig helyettesít a nádor rendel. A kinevezett tagok más hivatalt nem viselhetnek; a választott tagok hivatalukról le nem köszönhetnek. Az igazgatóság elnöke az országgyűlés mindkét tábláján — szavazat nélkül — üléssel bír és a szükséges felvilágosításokat megadni köteles. Az országos pénztárra vonatkozó tárgyak vagy számadások tárgyalása esetén az igazgatóság egyéb tagjai is a K. K. és R. R. által kitűzendő határnapon megjelenni kötelesek, és ugy a számadásokat vizsgáló választmánynak, valamint az alsó- vagy felső tábla üléseiben az ügykörükbe tartozó tárgyak iránt felelni tartoznak.

Az igazgatóság két részre oszlik: végrehajtói és ellenőri osztályra. A végrehajtó-osztályt a kinevezett tagok, az ellenőr-osztályt a választott tagok képezik. A végrehajtó osztály *tagjai* az országos pénztárból évi rendes fizetést kapnak; az ellenőr osztály tagjai elfoglaltságuk idejére utazási költségük megtérítése mellett, napidijban részesülnek. Az elnök fizetése 6000 frtban, az ülnököké 4000 — 4000 frtban; a napidij pedig 6 forintban állapítatik meg.

A végrehajtó-osztály külön is tanácskozhat és határozhat; az ellenőr-osztály csakis a végrehajtó-osztálylyal együtt tanácskozik és határoz. A közös tanácskozások félévenként tartatnak, és

márczius és szeptember hó első hétfőjén megkezdetnek, és mindaddig folytatnak, míg az országos pénztárhoz tartozó és közös tanácskozásra utasított ügyek elintézését nem nyertek. A határozathozatal szótöbbséggel történik; szavazategyenlőség esetében az elnök szava dönt. A tanácskozásról jegyzőkönyv viendő. A jegyzőkönyvet a kinevezett ülnökök készítik, és tartalmazza az előforduló tárgyakat és a hozott végzést rövid kivonatban. Az ellenvélemény és annak indokolása a jegyzőkönyvbe, hitelesítése alkalmával, lesz felveendő.

Az igazgatóság határozatai (intézkvényei) a hatóságokhoz és egyénekhez, az ahhoz hozzájárult igazgatósági tagok aláírásával ellátva, pecsét alatt küldetnek meg. A határozatoknak mindenki engedelmességre tartozik. Az engedetleneket a kir. tábla, illetve a báni tábla közkereset alá vonja, és az okozott káron túl, az országos pénztár javára, 5000 frtig terjedhető birságban vagy két évig terjedhető rabságban marasztalja. Ha köztörvényhatóság tagadja meg az elfogadást avagy teljesítést, a jelen büntető rendelet az indítványozóra és azokra, kik szavazatukkal az indítványhoz határozottan hozzájárultak, alkalmazandó.

Az igazgatóság közös tanácskozásának tárgyai a következők:

1. Az országgyűlés által kijelölt célok vagy munkák mi módon leendő végrehajtása.
2. E célok elérésére megkívántató költségek előirányzata.
3. A félévenként végzendő munkák megállapítása.
4. Az országos pénztár javára ideiglenesen felveendő kölcsönök.
5. Közös tanácsülésekben hozott határozatoknak megváltoztatása később kifejtett okok miatt, jelesen már megállapított munkatervek megváltoztatása.
6. Azon magános személyekkel vagy egyesületekkel kötendő szerződések helybenhagyása, kik a törvény által kijelölt viz-csatornáknak, vas- vagy országutaknak, akár egész kiterjedésben, akár csak bizonyos részben, saját költségükön leendő kiépítését magukra vállalják.
7. Az előleges költségvetésben fel nem vett rendkívüli kiadások.

8. Azon törvényhozási intézkedések javaslatba hozatala, melyek a közmunkák célszerűbb szabályozására, különösen pedig az

országos pénztár jövedelmeinek biztonságára, öregbitésére és célszerűbb kezelésére vonatkoznak.

9. Külön törvény, vagy az igazgatóság végrehajtó-osztálya által közös tanácskozásra utasított ügyek.

10. A félévenként bevégzett munkák iránt a jelentések tárgyalása, nemkülönben a számadások sommás kivonata.

11. Hivatali visszaélések miatt a közkereset megindítása.

Mindazon ügyek, melyek a közös tanácskozásnak fentartva nincsenek, a végrehajtó-igazgatóság hatáskörébe tartoznak. —
Jelesen :

1. Utalványozza az országos pénztár bevételeit és kiadásait; azonban csak olynemű kiadást s csakis azon összeg erejéig utalványozhat, melyre a törvény vagy az országgyűlési határozat meghatalmazást adott.

2. Évnegyedenként s azonkívül is, a hányszor azt szükségesnek tartja, megvizsgálja az országos pénztárt.

3. Szorgalmazza a törvényhatóságoknál és kerületi biztosoknál a jövedelmek rendes kivetését, behajtását és a főpénztárba szolgáltatását; de általában köteles mindent megtenni, a mire nézve a jövedelmek tekintetében jogosítva avagy kötelezve van.

4. Megvizsgálja a fizető hivatalok által vezetett számadásokat, azokra észrevételeket tesz, az észrevételeket a fizető hivattal közli, a hiányok pótlása iránt pedig intézkedik.

5. Előkészíti a közös ülésre bemutatandó félévi kimutatást.

6. Évente rendes, okmányokkal támogatott számadást ad az országgyűlésnek.

7. Kinevezi és elmozdítja a segéd-személyzetet.

8. Az országos pénztár mind központi, mind törvényhatósági tisztviselői részére, hivatalos teendőik iránt utasítást készít és azokat ő Felsége jóváhagyása után életbe lépteti.

9. Gyakorolja az országos pénztár ugy központi, mint törvényhatósági tisztviselőire a felügyeleti jogot.

10. Felfogadja és elbocsátja a hivatalsszolgákat.

Már a financialis választmány kebelében is támadtak kifogások a javaslatok ellen.

Gróf Andrassy György és Gróf Barkóczy János nagynak ta-

lálják a nemességre kirovandó 2.750,000 frtot, és azt 1.375,000 frtra kérik leszállítani. Megengedik, hogy az általuk javasolt összeg a közszükségleteknek általában meg nem felel; de a nemesség fizetési tehetsége még most csekély, és azt nagy adóval, különösen még mi-
kor a kivetési kulcs sincs megpróbálva, kimeríteni nem kell. Az adó még most inkább csak ösztönül szolgáljon.

Gróf Andrássy György, Gróf Barkóczy János, Gróf Zichy Ferencz, Busán Herman, Osegovich Metell a jobbágyságra kirovott 250,000 frt ellen tesznek kifogást. Különvéleményüket és a 250,000 frt megszavazásának ellenzését arra alapítják, hogy ez adó a nemességet csak felingerelné, „a szegényebb nemesség gyakorta nem annyira egy bizonyos teher mennyiségében, mint annak az adózó néppeli közösségében ütközik meg;“ továbbá hogy az adózó nép már ugyis elviselhetlenül van megterhelve.

A horvát-szlavon és dalmátországi képviselők a horvát megyék osztályozása, és az azokra történt adókivetés tárgyában adnak be különvéleményt. A horvát megyék régi szabadságaik és gyakorlat szerint, ugy a hadi adónak, miként a subsidiumoknak csak $\frac{1}{45}$ — $\frac{1}{46}$ részét fizették; ezen alapon viseljék ezen adónak is terhét.

Csausz István, Ertl Nep. János, Hauszer Ernest, Markovits Antal, Nagybánya, Sopron, Pozsony és Bártfa városok képviselői lándzsát törnek a sz. kir. városok mellett. Az általános közös adózást kellene behozni; viselje mindenki birtokaránylag a hadi-, a házi- és az országos adót. A mostani országos adóval a városok kárpótlás nélkül njabb kettős terhet vesznek magukra. A 250,000 frtból a városokra esendő adóért a városoknak valamely kárpótlás adassék; a nemesség által fizetendő adónál pedig a kivetés a városokra ne legyen terhesebb, mint a megyékre; azaz a városoknál is az adó alá eső területeknek csak $\frac{1}{3}$ -ada adassék a tehermentes területéhez.

Fejér Lajos, Fejérváry Miklós, Ghyczy Kálmán, Karátsonyi László, Lónyay Menyhért, Nagy Károly kész törvényjavaslattal tá-
mogatott különvéleményt adnak az országos pénztár jövedelmeinek beszédése és kezelése tárgyában. — A különvéleményt beadók a hatósági rendszer mostani bolygatását veszélyesnek tartják; a hatósági jogokkal összeütközőnek tartják azon intézkedést, hogy az adószedők hivataluktól csak birói ítélettel legyenek elmozdithatók, és ez által inkább az igazgatóságtól és a felsőbb bíróságoktól té-

tessenek függővé; továbbá az alispán felelősséggel tartozván az adó beszédre felügyelni, felesleges, hogy még a kerületi biztosok is kimerítően gyakorolják a vizsgálatot, és végre a megye rendének ellenőrzése csaknem mellőztetik. Mellőzendő léssen különösen a külön adószedők intézménye; hanem ez adót is a megyei alpenztárnokok szedjék be, kik különben sincsenek oly nagyon megterhelve.

Leglényegesebb változást azonban a kezelésnél javasolnak. A pénztárt felelősség mellett egy igazgató kezelje. Az igazgató vagy főigazgató mellett legyen ugyan egy aligazgató is, de ez a főigazgatót csak betegség, vagy egyéb akadály esetén felelősséggel helyettesíti; egyébként azonban a főigazgató utasítása szerint jár el. Valamint a fő-, úgy az aligazgatói hivatalra is, az alsó-tábla három egyént ajánl, és ha felső-tábla ez ajánlathoz hozzájárul, közülök nevez ő Felsőége. Ha a két tábla a jelöltekre nézve egyességre nem juthat; a két tábla által, titkos szavazással megválasztott és kiküldött bizottság, titkos szavazással választja meg a három-három jelöltet. Ezen bizottság áll 47 tagból. A főrendi tábla választ 15 tagot; a törvényhatósági képviselők és pedig a megyék 24, királyi városok 6, kerületek 1 s Horvátország 1, összesen tehát 32 tagot. Az ő Felsőége által kinevezett igazgatók hivatalukat, országgyűlésen kívül le nem tehetik, más hivatalt meg nem viselhetnek. Ha az igazgatók valamelyike elhalálozna, avagy betegség folytán a hivatal viselésére képtelenné válnék, midőn az országgyűlés együtt nincs, a megürült állásra ő Felsőége a nádor által ajánlott 3 egyén közül nevez ki helyetteket. Az igazgató számadásait és irományait a két tábla által alakított választmány vizsgálja meg. A vád alá helyezést a rendek határozzák el, ha az igazgató a törvény vagy országgyűlés határozatait nem teljesítette, vagy megszegte, vagy kötelességében vétkes hanyagsággal járt el. — A vád felett egy a felső és alsó tábla által, a fentebb érintett arányban megválasztott 31 tagból álló bíróság határoz. A vád alá helyezést akár az alsó, akár a felső tábla külön-külön határozhatja el; akár a két tábla együttesen.

Szükségtelen kiemelni az igazgatóság tárgyában beadott különvélemény indokolását. Collegialis hatósággal szemben a felelősség a legmesteribben körülírt szabályok mellett is illusorius. Az indítványozók előtt természetesen egy nagy eszme: a kormány fele-

lőssége is lebegett, és ez valódilag csak úgy volt és érhető el tetteleg, ha minden igazgatási ág élén egy felelős egyén áll. Hogy a kormány tagjainak felelősségét kinevezett bírákra bizni nem lehet; és hogy a felelősség illusorius, ha erre nézve a két tábla egyetértése kivántatik, szintén tények, melyeket ma vitatni felesleges.

Gróf Batthyányi Lajos, Bezerédi István, Klauzál Gábor, Kerkápolyi István, Radvánszky Antal különvéleményeikben indítványozzák a házi adóban való közös és aránylagos részvétet; egyébként pedig, az országos adó elhatározása esetén, csatlakoznak az adó beszédése és kezelésére nézve Fejér Lajos és társai által beadott indítványhoz.

Az adó sorsa ismeretes. A kérdés megbukott. A fináncziális választmány munkálatai csak becses anyagot képeznek. E munkálatok azonban megérdemlik a tanulmányozást, megérdemlik már azért, mert látjuk, hogy eleink mindazon egyenes adókat, melyek hazánkban ma is a legjövedelmezőbbek, meghonosítani kívánták. De a különböző érdekek mennyi kimélésével fogtak e munkához. A fináncziális választmány javaslata szerint, 3 milliónyi új terhet fogott volna az ország magára vállalni. De ezen új teher mily csekélység azon roppant terhekhez képest, melyet az absolut hatalom a polgárok vállaira rakott. És mily különbség azon teher közt, melyet az ország e javaslat szerint volt elvállalendő, azon terhekhez képest, melyekkel az absolut hatalom látta el az országot, a cél, azaz a hováfordítás tekintetében is.

Évente 3 millió forint mily csekélység! Mindazon célokat, melyek valósítandókul jelöltettek ki, ily csekély összeggel alig lehetett volna elérni, de jött volna a „fekete leves,” mint sujtásos magyar emberünk mondja.

Jött volna bizonynyal még sokkal több adó. Évi 3 millió országos beruházásra egy csepp a nagy tengerben. Azzal csak a munka lett volna megkezdve és némi eredmény elérve.

Nem kívánok az adójavaslatok érdemébe, azok birálatába bebocsátkozni; az maga egy egész tanulmányt képezne. Csak egy kérdést kívánok felvetni, de nem megoldani, ha vajjon nem célszerűbben és helyesebben fejlődtek-e volna egyenes adóink, ha e javaslatok életbe lépve, a felosztásos rendszer vált volna uralko-

dóvá? ha a rendszerrel együtt az egyéni érdekek az adóügyekhez szorosabban kapcsolódtak volna, azon felelősség és azon kényszer hatása alatt, hogy az egyik által elhárított adó a másokra esik vissza?

Tanulmányunkban láttuk, hogy a hadi adó felosztásos adó volt, és mennyi volt benne a visszaélés az adótárgyak eltitkolásában. Ezt érvül lehetne felhozni, hogy a felosztásos rendszer sem vet gátat az adótárgyak eltitkolásának. Igen, de e dologban nem szabad elfelejteni, hogy a nemesek adót nem fizettek és ennek folytán szemet-hunytak annak, ha egyik község a másokra toltta az adóterhet. Az ilyen visszaélést a földesurak szívesen is láthatták; az ő jobbágyaik vállán kevesebb teher maradt. És végső esetben is nem a maguk zsebéről volt szó.

Vajjon — szabadjon e kérdést is feltennem — ha ez adójavaslatokban lerakott eszmék életbe léptetnek és az életben kifejtetnek, vajjon ezek, a felelősség terhe alatt és a pénz, szabadjon mondani: zsebkérdés mellett, nem tették-e volna mostani sem élni, sem halni nem tudó törvényhatóságainkat életvidor, életerős intézménynyé a nemzet anyagi és szellemi haladásában? A politika, a nagy országos dolgok, azok a központba tartoznak; ott vitassanak, abban állapíttassanak meg. Az országos termek visszhangozzák a nemzet életkérdéseit; a megyék termei meg hallják ama kisebbrendű, de mégis nagyon fontos anyagi és szellemi kérdéseket, ugyszólván mindennapi kenyérkérdéseket, melyek a megyék szűk körére szorítkoznak.

Kiemelni akarom továbbá azon erkölcsi hatást, melyet tett volna a nemzetben és a nemzet életére, ha az általános adózást az ország alkotmányos törvényhozó hatalma léptette volna életbe. Az abszolút hatalom alatt adót nem fizetni, erkölcsi kötelességé vált. És oly sokat lett mondogatva, hogy hazafias tett az adónemfizetés, a kormányközegek elámitása és megcsalása; hogy bizony még ma is igen sokan, mondhatni nagy számmal, az adófizetést nem szívesen teljesítik.

És még egy „ha“ áll előttünk és pedig egy igen fontos. Ha a nemzetnek sikerült volna az általános adózás elvét életbeléptetni, az adóemelkedés csak lassu lett volna és nem növekedett volna a semmiből óriássá. Ha 1844-ben az adózás megkezdett volna, ha a beruházásokat (mi alatt azonban nemcsak vasutakat,

utakat, folyószabályozásokat stb. értek, hanem értek igazságszolgáltatást, közigazgatást, nevelést stb. is), maga a nemzet eszközli és eszközli alkotmányos elvek szerint lassan, de fokozatosan és ha ez által a nemzet megszokta volna a beruházásokban mértéket tartani; kétlem, de nagyon kétlem, hogy ma az államadóssági járulék-tól eltekintve, egy milliárdot már meghaladó adóssággal dicsekedhetnénk-e?! A vágy a százados mulasztásokat helyrehozni, az országot anyagilag és szellemileg egy „dobbanással“ felvirágoztatni, a visszanyert alkotmány és szabadság első napjaiban kormányférfiainkkal és törvényhozóinkkal elfeledtette, hogy mindenben van határ; elfeledtette nagy és halhatatlan Széchenyink ama bölcs tanácsát „tulcsigázott koczkára bocsátott áldozatokra, melyek az ország csontvelején ütnének csorbát“ békés időben, az anyagi haladás gyorsítására, nincs semmi szükség.

PÓLYA JAKAB.